Հետազոտականաշխատանք

Կազմակերպության տվյալներ • Անվանում, հասցե • Տնօրեն • Էլ.հասցե • Հեռախոս	«Մասնակցայինդպրոց»կրթականի հիմնադրամ ՎահրամՍողոմոնյան masnakcayindproc@gmail.com +37493581908
Հետազոտության թեմա/վերնագիր • Հետազոտությանթեմա	Ազգային պարերգերը որպես սովորողների երաժշտական ունակությունների զարգացման միջոց երաժշտության դասերին:
Ուսուցչիտվյալներ • Անուն, ազգանուն,հայրանուն • Մասնագիտություն • Հեռախոս • Էլ.հասցե • Դասավանդվող առարկաներ • Դասարաններ	ՂԱԶԱՐՅԱՆ ՀԱՍՄԻԿ ՎԱՆԻԿԻ ԵՐԱԺԻՇՏ, ՄԱՆԿԱՎԱՐԺ **077-76-11-44** **hasmikghazaryan064@gmail.com** **5-ՐԴ,6-ՐԴ, 7-ՐԴ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ**
Ուսումնական հաստատությանտվյալներ • Անվանումը, հասցե • Հեռախոս • Էլ.հասցե (տնօրենության) • Webկայքիհասցե	ՀՀ Արարտի մարզ ք.Վեդիի ԳագիկՄարգարյանի անվան հմ.1 հիմնական դպրոց ՊՈԱԿ (0234) 2-41-80 vedi1@schools.am ՀՀ Արարտի մարզ ք.Թումանյան3

Նպատակըեւ հետազոտականհարցը	Նպատակը՝ «Երաժշտության » առարկայի միջոցով ոոպեսհայրենասիրական դաստիարակության կարեւոր բաղադրիչի բացահայտումն է: Հարց՝ Ի՞նչ դեր ունեն ազգային պարերգերը սովորողների երաժշտական ունակությունների զարգացման գործում երաժշտության դասերին միջին դպրոցում Վեդու հ**1** հիմնական դպրոցի օրինակով:
Ո՞րառանցքային կոմպետենցիային/կարողունակությաննէ ուղղվածնպատակի ուսումնասիրությունը	1) Լեզվական գրագիտություն և կարողունակություն 2) Գիտատեխնիկական կարողունակություն
Հետազոտությանթիրախայինխումբըևշրջանակը /քանակ, սեռայինբաշխում/	Թիրախային խումբը կրտսեր դպրոցի 5-րդ դասարանցիներն են:Հանրակրթական դպրոցի սովորողները պետք է նաեւ կարողանանտարբերակել երգերի, պարերի տեսակները, սովորեն պարել հնագույն պարեր՝ ընկալելովդրանց առանձնահատկությունները: Հայերը երգի ու պարին շատ զգուշությամբ եւ լրջորեն էինվերաբերվում: Մասնակցել է 34 աշակերտ, 18աղջիկ և 16տղա:

Օգտագործված հետազոտակա ն մեթոդները, գործիքները (օրինակ՝քանական հետազոտություն՝ հարցաթերթիկիմիջոցով, որակական հետազոտություն՝խո րինհարցազրույցիմի ջոցովեւայլն)	Մեդիա գործիքներ,դասագրքեր,բնագիր, տեսաֆիլմեր, օժանդակ գրականություն, կիրառվել է քանակական մեթոդ, հարցաթերթիկ:
Հետազոտությա նիրականացման ժամանակահատվածը	1.08.2023-10.09.2023

<table>
<tr>
<td>

Գրականությանակնարկ

- Մեջբերումներ արդենարված հետազոտություններից,
- Մեջբերումներ գրականությունից,տեղեկ ության վստահելիաղբյուրներից:

<u>Պարտադիրէկատարելի ղումաղբյուրին</u>

</td>
<td>

Հայկական երգն ու պարը հայժողովրդի մշակույթի բազմադարյան արժեքներից են, ազգային ժառանգություն:Սաղմնավորվելով ժողովրդական բանահյուսության ընդերքում՝ հայկական երգ ու պարի արմատները հասնում են հազարամյակներիխորքը: Այդպես եղել է բազում դարերի ընթացքում, նույնիսկ անկախությունըկորցրած ժամանակ հային հայ պահող հիմնական կռվաններից մեկը ազգային երգնու պարն են եղել, որում թերևս կարեւորագույն դերը պատկանել է երգարվեստին ուպարարվեստին:

</td>
</tr>
<tr>
<td>

Հետազոտությանընթացքը

</td>
<td>

ԳԼՈՒԽ 1.
ՊԱՐԵՐԳ. ԺԱՆՐԻ ՀԱՄԱՌՈՏ ՆԿԱՐԱԳԻՐ

Հայաստանի և հայաբնակ տարբեր վայրերում պարերգը հայտնի է տարբեր անվանումներով՝ խաղ, մանի, յայլի, գովնդ, թաղալու:

• Այս ժանրի արմատերը խորանում են մինչև հեթանոսական շրջան և սերտորեն կապված են ավանդական տարբեր ծեսերի ու հավատալիքների հետ: Այսինքն՝ պարերգերի մեծ մասը ծագումով ծիսական է:

• Պարերգում միավորվում են հայ բանահյուսության երեք կարևոր ճյուղեր՝ երաժշտություն, բանաստեղծական տեքստ և պար, այսինքն՝ պարը կատարվում է երգի (մեղեդի + բանաստեղծական տեքստ) ուղեկցությամբ:

• Պարերգը ուղեկցում է առավելապես շուրջպարերին, երբեմն՝ կենտապարերին:

• Պարերգերում դրսևորվում է հայ ժողովրդի մտածելակերպն և

</td>
</tr>
</table>

հոգեկերտվածքը, վերաբերմունքը սեփական պատմության, բնության, կենցաղի, ավանդույթների և իհարկե՝ մարդկանց հանդեպ (օր.՝ ՛՛): Հետևաբար բազմազան է պարերգերի թեմատիկան՝ աշխատանք (օր.՝ «Հունձքի երգ»), կենցաղ (օր.՝ «Ջանիման»), ընտանիք (օր.՝՛՛), երգիծանք (օր.՝ «Կակո, մամո, կարգա զիս»), հայրենի բնություն (օր.՝ «Առնեմ, էլնեմ Ալագյազ»), բայց ամենատարածված թեման սերն ու զովքն է (օր.՝ «Ծառի տակին կար կանեմ»):

• Կախված թեմատիկայից, կատարման վայրից, ժամանակից և գործառույթից պարերգերը տարբեր են իրենց բնույթով՝ դանդաղհանդիսավոր, աշխույժ-կրակոտ, ուրախ-թեթև, ջերմ-հուզառատ, զվարճալի, խրոխտ...

• Պարերգի բանաստեղծական տեքստը «հորինում» և երգում են պարողները: Երբեմն հորինում են նոր տողեր և նոր մեղեդի, բայց առավել հաճախ հիշում են ավանդաբար իրենց փոխանցված խաղիկներն ու մեղեդիական դարձվածքները. հաճախ օգտագործվում են բանաստեղծական թափառող տողեր, արտահայտություններ ու խորհրդանիշ-պատկերներ, որոնք հանդիպում են ինչպես պարերգերում, այնպես էլ այլ ժանրերի երգերում:

• Բանաստեղծական տեքստը ունի որոշակի կառուցվածք. բաղկացած է.

ա) Հիմնատող-կրկնակից և թափառող խաղիկից,

բ) Միայն թափառող խաղիկներից, առանց կրկնակի: Թե՛ կրկնակը, թե՛ թափառող խաղիկը կարող են լինել երկտող կամ քառատող, հազվադեպ եռատող կամ հնգատող:

• Պարերգի կատարման հիմնական ձևը փոխեփոխ երգեցողությունն է՝

1. մեներգող-խումբ. սկսում է մեներգողը, կրկնակի ժամանակ միանում է խումբը, կամ՝

2. երկու կամ ավելի մեներգողներ հերթով են երգում՝ հարց ու

պատասխանի նման: Մեներգողները հիմնականում մասնակցում են նաև պարին:

• Պարերգերում կիրառվում են հայ երգամտածողությանը բնորոշ մեղեդիական տարրեր՝ առավելապես պարզ դարձվածքներ և պարզ պարային ռիթմեր: Մեղեդին ծավալվում է հիմնականում փոքր ձայնածավալում՝ տերցիայից մինչև սեքստա, հազվադեպ՝օկտավա, դեցիմա: Մեղեդու զարգացման ձևերը պարզ են՝ կրկնվող կամ տարբերակվող տակտեր, նախադասություններ, հաճախ կիրառվում են երկու կամ երեք սեկվենցիոն օղակներ: Մետրը համաչափ է, պարբերապար կրկնվող՝ պարառիթին համապատասխան. հանդիպում են և՝ զույգ, և՝ կենտ, և՝ խառը չափերով պարերգեր: Մեղեդու զարգացման և տարբերակումների ժամանակ կիրառվում են մելիզմներ, ինչյունի եղանակավորում, ռիթմական պատկերի աննշան փոփոխություններ... :

• Հայաստանում պարերգը դեռևս կենցաղավարում է, սակայն սահմանափակ հասարակական և տարիքային խմբերում և վայրերում: Մինչև 20-րդ դարի 60-ական թվականները պարերգերը կատարվում էին ըստ գործառութային-թեմատիկ նշանակության՝ համապատասխան վայրում և ժամանակ, սակայն տարիների ընթացքում կորցնելով բուն իմաստն ու կատարման արարողակարգը, սկսեցին կատարվել ծիսակարգից դուրս՝ իբրև ժամանցային կամ խնջույքներն ուղեկցող ժանր: Ամեն դեպքում, այսօր էլ Հայաստանի գրեթե բոլոր մարզերում,հատկապես՝ գյուղերում և սփյուռքի հայաշատ վայրերում այս ժանրը մնում է ամենասիրվածը, առավելապես՝ տարեցների կողմից: Երիտասարդների շրջանում այն աստիճանաբար մոռացվում է՝ տեղը զիջելով ժամանակակից նորաձև համարվող արևմտյան և արևելյան պարերին: Հաճախ կարելի է ականատես լինել թե՛ պարերգի, թե՛ մյուս ժանրերի աղավաղված և աննաշակ մշակումների: Ուստի ոչ պակաս կարևոր է մասնագետների մշակման հսկողությունը, ինչպես նաև նոր ստեղծվող նմուշների

գրառումն ու պահպանումը:

• Ժանրի գրառումն ու գիտական ուսումնասիրությունները սկսվել են դեռևս 19-րդ դարի կեսերից և շարունակվում են առ այսօր: Սրբուհի Լիսիցյանը 20-րդ դարի կեսերից սկսեց գրանցել պարերգն ամբողջությամբ՝ բանաստեղծական տեfստով, մեղեդու նոտային վերծանությամբ և պարային շարժումների մանրամասն նկարագրությամբ: Ավելին՝ նա լրջորեն ուսումնասիրել է այս ժանրի ծագման, տարածման, գեղագիտական հարցերը, գործառութային ոլորտները:

ԳԼՈՒԽ 2

Ազգայինպարերգերիդերըերեխայիբարոյահոգեբանականկերտվածf իձևավորման գործում

Դարեր ու հազարամյակներ շարունակ սերնդեսերունդ փոխանցվել է հայկականերգնուպարը:Յուրաfանչյուրմարդու,առավելևսհայի համար,աշխարհիամենամեծհրաշալիfը իր հայրենիfն է□Ի՞նչ է հայրենիfը□Հայրենիfը մեր ծննդավայրն է, մեր տունը, մեր լեզուն, երգն ու պարը, պատմությունը□ Հայրենիfը մեր նախնիներն են,նրանցից ժառանգած արժեfները□ Այդ արժենfներից մեկը մեր լեզուն է□ Մեր լեզունհազարամյակների պատմություն ունի□Դարեր շարունակ այն մեզ օգնելէ ապրելու շատհզորազգերիկողfին□Նրաշնորհիվմենfշարունակումենfա պրելևստեղծագործել□ Ազգային արժեf ու պատմություն են ներկայացնում նաև դարերիխորfից մեզ հասած ու վերամշակված պարերը□ Ինչպես լեզուն չենf կարող փոխել,այնպեսէլազգայինպարերը,fանիորփոխելովհիմfը՝կնշա նակիփոխումենfպատմությունը, ինչն էլ ազգի կործանման

սկիզբ կլինի, հետևաբար, թե ինչ կապ ունիլեզունպարիհետ,կարողենքտալհետևյալձևակերպումը.մարմինըխոսումէպարիմիջոցով☒Մերպարիլեզունազգայինպարն է□

Ազգային երգն ու պարըհայժողովրդիպլաստիկդիմանկարնէ□Ժողովրդական երգ ու պարի մեջ արտացոլվում է ժողովրդի երևակայության ստեղծագործականուժը,պոետականությունը,պլաստիկան,մարդկայինզգացմունքներիխորությունը□Պարըմիջազգայինլեզուէ, արտահայտչամիջոց,ապրելուդրսևորում, որը տարբեր ձևեր է ստանում յուրաքանչյուր մարդու և ժողովրդի մոտ□Պարելու ցանկությունըկամպահանջըանհնարէզսպելկամկաշկանդել,քան իորայնառնչվումէմարդուհոգեկանաշխարհի, նրամտքերի, գաղափարների հետ□

Անձնավորությանզարգացումըմարդուհոգեկանամբողջականությանորակականփոփոխություններիգործընթացներիմիագումարէ,գործառականհամակարգերիևայսպիսիհոգեկաննորակազմությունններիձևավորում,որոնքհնարավորություննենտալիսանձինհաջողությամբլուծելուիրկենսականխնդիրները□[7]

Երեխանմտնումէարդենձևավորվածընտանիքի,դպրոցիսոցիալականկառուցվածքիմեջ□Այնխմբերը,որոնցհետնապետքէ փոխազդեցությանմեջմտնի, ունեն իրենց կենսագործունեության համակարգը, որտեղ գործունեության ամեն միտեսակ ու տարր և շփման տարբեր ձևեր ունեն իրենց նշանակությունը□

Երեխանպետքէաստիճանաբարներգրավվիշրջապատողմիջավայրիմեջ,որպեսզիբավարարիիրսեփականպահանջմունքները,հետոմասնակցիայնխմբերիպահանջմունքներիբավարարմանը,որոնց մեջինքնընդգրկվածէ□

Զարգացման ցանկացած փուլում երեխայի մասնակցությունն իր սոցիալականշրջապատի կենսագործունեությանը, կախված է այն բանից, թե ինչպիսի անձնայինպատրաստվածությամբ,ներկայումթեինչպես հանդեսեններկայացվումնրագործունեությանմեջ։

Երեխաներնինչպեսայլբանաստեղծությունսովորումորպեսէ զվարճանք,այնպեսէլ պետք է սովորեն իրենց ազգային երգն ու պարը, որպեսզի փոքր տարիքից ավելիմոտ կանգնեն իրենց ազգային մշակույթին, իրենց արմատներին։ «Ազգային երգ ու պար» առարկան դպրոցներումուծվել, որպեսզի օգնի իրագործել այսնպատակը։

Թեմայիշրջանակներումուսումնասիրությունըսկսեցինք հարցախույզիկիրառմամբ՝պարզելուհամար՝տարրականդասարանն երումդասավանդողուսուցիչներիտեղեկացվածությունըազգային մշակույթիվերաբերյալ,ապա՝ազգայինպարերգերիդերըմայրենի իդասագործընթացումհայրենասիրականթեմաներն ամփոփելիս և հնարավոր աշխատանքները այդ պարերգերի զարգացմանուղղությամբ։
Համառոտներկայացնենքհարցախույզիվերլուծությանարդյունքն երը։

1.Ծանո՞թեքմերազգայինպարերինևերգերին։

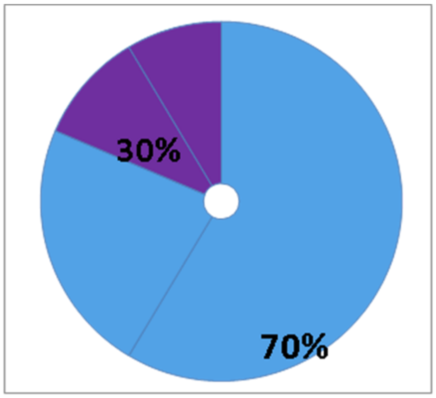

Առաջինհարցիմիջոցովցանկացելենքպարզել,թեարդյոք ուսուցիչներըծանո՞թենմերազգայինպարերգերին☒Արդյունքն երից պարզ դարձավ, որ ուսուցիչների 70% ծանոթ է ազգայիներգերին և պարերին, իսկ 30%՝մասամբ☐

Ըստձեզ՝հայրենասիրականթեմատիկդասերինի՞նչքնույթ իպարերուերգերենհամապատասխանում:

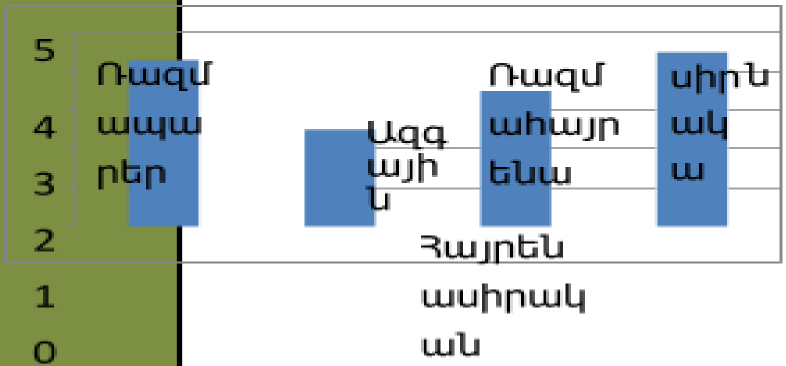

Հարցախույզիհաջորդհարցովմենքկամեցելենքիմանալ, թեթեմատիկխմբերի ամփոփման դասերին ի՞նչ պարեր ու երգեր եք կիրառում☐ Հարցախույզիարդյունքներից երևում է, որ նրանք կիրառում են առավելապես հայրենասիրականերգեր,ռազմապարերևայլն☐

2.Արդյոքկիրառո՞ւմեքազգայինպարերգերհայրենասիրականթ եմատիկխմբերիամփոփմանդասերիժամանակ:

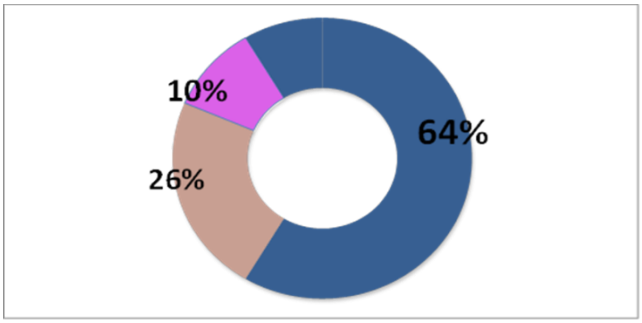

3-րդ հարցին ուսուցիչների 64% պատասխանել է դրական, 26%-ը՝ միայն բացդասերի և միջոցառումների ժամանակ, իսկ 10%՝ առհասարակ չի կիրառում□ Այստեղից հետևում է, որ հարցմանը մասնակից ուսուցիչների մեծ մասը կիրառում էազգայինպարերգը՝որպեսմայրենիհդասագրքերիհայրենասիրականթեմատիկխմբերիամփոփիչբաղադրիչ,սակայննույնըչենքկարողպնդելՀայաստանիդպրոցներիցշատերիվերաբերյալ□

4.Արդյոքազգայինպարերգերըխթանո՞ւմեներեխաներիհետաքրքրությունըդասերինկատմամբ□

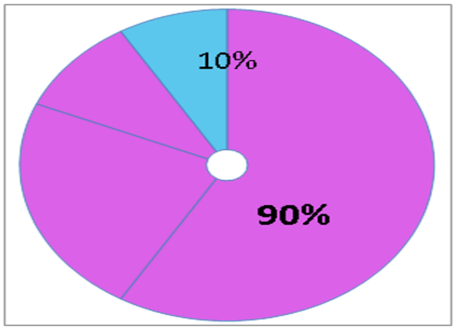

Հիշյալ հարցին ի հավելումն մեզ հետաքրքրում էր նաև, թե արդյոք ազգայինպարերգերը խթանո՞ւմ են երեխաների հետաքրքրությունը դասերի նկատմամբ□ Ուսումնասիրությունիցպարզդարձավ,որհարցվողների90%-ը կարծումէ,որխթանումեն, իսկ10%-ը՝ոչ:

Իսկ «Կրտսեր դպրոցականները կարո՞ղ են տարիքային

այս փուլում
սովորելազգայիներգերևպարեր»հարցինմասնակիցմանկավարժ
ների87,5%-ըմիանգամայննպատակահարմարէգտելհենցայդ
տարիքիցսովորելազգայիներգերևպարեր,իսկ12,5%հարցինչի
կարողացելպատասխանել□Մենքգիտենք,որ
ազգայինպարերուերգերերեխաներըսովորումեննույնիսկնախադ
պրոցականտարիքում:

Այսպիսով,ուսումնասիրությունըփաստումէայնմասին,որո
սուցիչներիմեծմասըկողմէևհնարավորությանդեպքումնաևկիր
առումէազգայինպարերգերըտարբականդասարաններում,քանիո
րդրանքնպաստումեներեխաների հետաքրքրասիրության
բարձրացմանը և ներգրավվածությանը դասին,ձևավորում են
կրտսեր դպրոցականների հայրենասիրական զգացումները,
ոգևորումեներեխաներին□Մյուսմասիպասիվությունըառավելա
պեսկապվածէնրահետ,որդպրոցում«երաժշտություն»առարկա
նչիդասավանդվում□Հույսունենանք,որ
ժամանակիընթացքումբոլորդպրոցներումկսովորենևկկիրառենա
զգայինպարերգերը՝ որպես մայրենիի դասագրքերի
հայրենասիրական խմբերի ամփոփիչբաղադրիչ□

Վերհանված արդյունքնե ր, եզրակացություննե ր,պատասխան հետազոտականհարցին	ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ <<Երաժշտություն>> առարկան հանդես է գալիս որպես դպրոցականներիհայրենասիրական դաստիարակության ուղի, որը նպաստում էազգային ինքնագիտակցության ու ազգապահպանման կենսական նշանակություն ունեցող խնդիրների լուծմանը: 🚍 <<Երաժշտություն>> առարկայի դասավանդումն իրականացվում էտեսական եւ գործնական պարապմունքների հերթագայումով: Տեսական նյութն ուսումնասիրելուց հետո գործնական պարապմունքներն ապահովում են ուսուցման ամրության սկզբունքը: 🚍 Մեր ուսումնասիրությունների արդյունքում արձանագրեցինք այն փաստը , որ գրեթե բոլոր երեխաները, անկախ այն հանգամանքից լավ է ստացվում, թե ոչ, սիրում են երգել , պարել, եւ <<երաժշտություն>> առարկան իրառանձնահատկություններից ելնելով՝ հնարավորություն է ընձեռումսովորողների ռազմահայրենասիրական դաստիարակությունը ավելի հետաքրքիր եւ արդյունավետ դարձնելու: 🚍 <<Երաժշտություն>> առարկայի ուսուցումը երեխային հնարավորություն է տալիս հարստացնելու ճանաչողական գործունեությունը, փորձը, իր ազգի, մշակույթի, պատմության եւ հայրենիքի վերաբերյալ գիտելիքները, զարգացնելու տրամաբանական, հաղորդակցական, համագործակցային, ինքնուրույն գործունեության եւ ստեղծագործական ունակությունները: 🚍 Աշակերտների հետ անցկացրած զրույցների,

	ուսումնասիրությունների վերլուծության արդյունքում պարզեցինք, որ առարկան դասավանդվող դպրոցում աշակերտներն ավելի համարձակ էին, նախաձեռնող, անկաշկանդ, ավելի իրազեկ ազգային երգերին ու պարերին:
Այլ տեղեկատվություն	

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Գևորգյան Կ., Ազգային պարարվեստի դերը մատաղ սերնդի բարոյահոգեբա–նական կերտվածքիձևավորմանգործում, Երևան, 2006☒
2. ԴանիելյանԱ.,Բեմական–բնութագրականպարիհիմունքները,Երևան,2016թ☐
3. Կոմիտաս,հոդվածներևուսումնասիրություններ. Հայգեղջուկպարը,Երևան,1941☒
4. Հայ ժողովրդի հինավուրց պարերը և թատերականացված ներկայացումները,(թարգմանություննուսերենից), հատոր1, Երևան, 2013☒
5. Ուսուցմանժամանակակիցմեթոդներ,հնարներ,վարժություններ,Վանաձոր,2008:
6. http://karinfolk.am/
7. http://ergir.am/
8. http://masunq.am/
9. http://karinfolk.am/?ps_promotion=%D5%B5%D5%A1%D6%80%D5%AD%D5%B8 %D6%82%D5%B7%D5%BF%D5%A1
10. https://www.iammedia.am/hy/post/King-of-Armenian-Folk-Dan ces-The-history-and-origin-of-Kochari
11. https://www.armgeo.am/armenian-national-dance/
12. https://akunq.net/am/?p=60243
13. https://sites.google.com/site/armeniandance1/ej-3
14. https://hy.wikipedia.org/wiki/%D5%80%D5%A1%D5%B5%D5%AF%D5%A1%D5 %AF%D5%A1%D5%B6_%D5%BA%D5%A1%D6%80
15. http://karinfolk.am/?p=1953
16. https://hy.wikipedia.org/wiki/%D5%94%D5%A5%D6%80%D5%AE%D5%AB